

Vjera i vjernik pred suvremenim društvenim izazovima

U postsinodskoj pobudnici *Ecclesia in Europa - Crkva u Europi* papa Ivan Pavao II. ističe da »posvuda postoji potreba za novim navještajem također onima koji su već kršteni. Mnogi krštenici žive kao da Krist ne postoji: ponavljaju se geste i znakovi vjere, osobito u bogoslužnim činima, ali s njima ne ide ukorak stvarno prihvaćanje vjere i vjerno prijanjanje uz Isusovu osobu. Veliku vjersku sigurnost kod mnogih je zamijenio neodređeni vjerski osjećaj lišen stvarne zauzetosti. Šire se različiti oblici agnosticizma i praktičnog ateizma, koji još više produbljuju jaz između vjere i života. Na neke je djelovao duh imanentističkog humanizma, koji je doveo do slabljenja vjere i često, nažalost, do njezina potpunog uništenja. Susreće se vrsta sekularističkog tumačenja kršćanske vjere, koje ju nagrizi i uz koje je vezana duboka kriza savjesti i kršćanskog ćudoređa. Velike vrijednosti, koje su uvelike nadahnjivale europsku kulturu, odijeljenje su od evanđelja, izgubivši tako svoju najdublju dušu i utirući put brojnim zastranjenima«¹.

Dakle, u zemljama ili krajevima gdje je vjera naviještena i gdje je Crkva već ukorijenjena, postoji nova situacija koja je različita od prijašnje i zahtjeva različito djelovanje: ono »nove evangelizacije«, nove u svom »žaru, metodama i izričaju«², piše papa Ivan Pavao II. Tema nove evangelizacije sve se više razvija. Papa Benedikt XVI. ustanovio je i novi Dikasterij sa zadaćom promicanja nove evangelizacije, osobito u onim krajevima gdje je »Evanđelje već dosta vremena ukorijenjeno i gdje već postoji prava kršćanska tradicija, ali gdje je posljednjih stoljeća – na različite načine i različitim dinamizmom – proces sekularizacije proizveo veliku krizu osjećaja kršćanske vjere i pripadnosti Crkvi«³.

Apostolskim pismom *Porta fidei*⁴ od 11. listopada 2011., papa Benedikt XVI. proglasio je *Godinu vjere*. Ona je započela 11. Listopada 2012., na pedesetu obljetnicu otvaranja Drugog vatikanskog koncila, a završit će 24. Studenog 2013., na svetkovinu Gospodina našega Isusa Krista, Kralja svega stvorenja. O značenju te godine pročelnik Kongregacija za nauk vjere William kardinal Levada u *Nota s pastoralnim smjernicama za Godinu vjere* piše: »Ta će godina biti prava prilika vjernicima da dublje shvate kako je temelj kršćanske vjere 'susret s događajem, s Osobom, koja životu daje novi obzor i zajedno s time konačni pravac'«⁵. Vjeru, utemeljenu na susretu s Isusom Kristom uskrsim, moće će se ponovno otkriti u cjelini i svem njezinu sjaju«. »I u našim danima vjera je dar koji treba iznova otkriti, njegovati i svjedočiti«, da Gospodin »udijeli svakom od nas da živimo ljepotu i radost svoje pripadnosti Kristu«.⁶

Naime, živimo u postmodernom vremenu, koje obilježava ne samo agnostike ili ateiste, skeptike ili materijaliste, već i same kršćane vjernike, laike i klerike, redovnike i osobe posvećenog života. Stoga je razumljivo da će mnogi teolozi u nastojanju da svojim promišljanjima dadnu svoj doprinos u ovoj *Godini vjere* istaknuti da danas u prvom redu navjestitelji moraju biti evangelizirani. Radi se o tome, piše Walter Kasper, »da vjeru ponovno otvorimo u današnjici za sutrašnjicu i da ona s obnovom kršćanskog života bude kvasac za obnovu Europe i svijeta. Nova evangelizacija kršćanski je, dakle, odgovor na tu

¹ IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa. Crkva u Europi. Apostolska postsinodska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim muškarcima i ženama te svim vjernicima laicima o Isusu Kristu koji živi u svojoj Crkvi – izvoru nade za Europu* (28. VI. 2003.), Zagreb, 2003., br. 47.

² IVAN PAVAO II., *Govor na XIX. Skupštini CELAM-a*, Port-au-Prince, 9. Ožujka 1983., br. 3.

³ BENEDIKT XVI., *Molitva Večernje u čast svetih apostola Petra i Pavla*, 28. lipnja 2010. Citirano prema Rino FISICHELLA, *Teologija i nova evangelizacija*, u: *Spectrum*, 14.

⁴ BENEDIKT XVI., *Porta fidei – Vrata vjere*, Dokumenti 160, Zagreb, 2012.

⁵ BENEDIKT XVI., *Enciklika Deus caritas est. Bog je ljubav*, Zagreb, 2006., br. 1.

⁶ BENEDIKT XVI., *Homilija na blagdan Krštenja Gospodinova* (10. Siječnja 2010.). Citirano prema BENEDIKT XVI., *Porta fidei – Vrata vjere*, 28.

novu situaciju»⁷. Ovoj problematici i prenošenju kršćanske vjere posvećena je i Biskupska sinoda koja je održana u Rimu u listopadu 2012.

Uzrok toj novoj situaciji papa Ivan Pavao II. vidi prije svega u činjenici da suvremeno europsko društvo pati od »horizontalizma« i da ga treba otvoriti transcendentnom.⁸

1. »Horizontalna« vizija čovjeka i religioznosti

U svojoj enciklici *Redemptor hominis – Otkupitelj čovjeka* papa Ivan Pavao II., ističe da mnogi pokazatelji tijekom povijesti a i danas svjedoče o prisutnosti pokušaja stvaranja koncepcija čovjeka koji nastoje prvotno iskustvo čovjeka u čežnji za apsolutnim nadomjestiti iluzijom kako je čovjek samodostatan, tj. kako se može u potpunosti ostvariti vlastitim silama. Na takvim su se koncepcijama izgradili mnogi politički, društveni i gospodarski sustavi u kojima se taj isti čovjek doveo u situaciju egzistencijalnoga straha i mogućega samouništenja.⁹

Prema papi Ivanu Pavlu II., pokušaj da se nametne antropologija bez Boga i bez Krista doveo je do poimanja čovjeka kao »apsolutnog središta stvarnosti, izvještačeno ga postavljajući na mjesto Boga i zaboravljajući da nije čovjek taj koji stvara Boga, nego je Bog onaj koji stvara čovjeka. Zaboravljanje Boga dovelo je do napuštanja čovjeka«, pa se stoga »ne treba čuditi ako se je u tom kontekstu otvorio golem prostor za razvoj nihilizma na filozofskom području, relativizma na spoznajnom i ćudorednom području, pragmatizma pa čak i ciničnog hedonizma u svagdanjem življenju«. Suvremena europska kultura ostavlja dojam *tihog otpadništva* prezasićena čovjeka koji živi kao da Boga nema.¹⁰

U suvremenom mentalitetu proširila se horizontalna vizija čovjeka i njegove religioznosti, antropologija koja se smješta i iscrpljuje unutar granica ovoga svijeta. Za mnoge osobe istina o čovjeku nalazi se isključivo u terminima znanstvene racionalnosti i ekonomije, kao plod kozmičke i biološke evolucije, ili kao rezultat vlastitoga rada. Sekularizirana antropologija, koja čovjeka shvaća isključivo kao unutarsvjetsku, povijesnu stvarnost, velik je izazov za prenošenje kršćanske vjere, piše Željko Tanjić. Današnji kršćanin tek povremeno i površno promišlja pitanja transcendencije, vječnoga života, smrti i životnoga smisla. Pa i onda kada promišlja to je religioznost koja na tragu neoromantičkog duha iracionalno suprotstavlja racionalnom, intuitivno logičnom, a svijet ideologija napušta u korist svijeta emocija i iskustava koje traže neposredno zadovoljenje. Tako su osjećaji došli na mjesto razuma, instinkt na mjesto intelekta, intuicija na mjesto refleksije, zapravo emotivnost dobiva prednost nad racionalnošću.¹¹

U takvom ozračju govor o vjeri se u svojim temeljnim odrednicama otkriva kao radikalno subjektivni, nutarnji stav koji se ne prevodi u jedan odlučan životni stav, način razumijevanja i djelovanja, u ono što je tipično kršćansko, u nasljedovanje Isusa Krista. Često se otkriva kao terapeutsko djelovanje koje je u funkciji maksimalizacije čovjekovih mogućnosti i sposobnosti s ciljem što boljeg funkcioniranja u današnjem društvu.¹² Pojmovi kao što su spasenje, otkupljenje, oprostjenje grijeha, pa i Bog, u takvom konceptu vjere nemaju gotovo nikakvu ulogu, ili se teško mogu prepoznati onako kako ih vidi kršćanski govor o vjeri.

⁷ Walter KASPER, Nova evangelizacija – pastoralni, teološki i duhovni izazov, u: *Služba Božja* 52 (2012.) 1, 88.

⁸ IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa. Crkva u Europi*, br. 34.

⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Redemptor hominis – Otkupitelj čovjeka* (4. III. 1979.), Zagreb, 1997., br. 15.

¹⁰ IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa. Crkva u Europi*, br. 15.

¹¹ Usp., ŽELJKO TANJIĆ, Učiti vjerovati u Isusa Krista. Vjera kao ishodište i cilj nove evangelizacije, u: *Bogoslovska smotra* 81 (2011.) 3, 559-574, ovdje 561-564.

¹² Usp. GAŠPAR VERONIKA NELA, Odnos zdravlja i religije u postmodernoj, u: A. Golubović – I. Tičac (ur.), *Vječno u vremenu*. Zbornik, u čast mons. Prof. Dr. Sc. Ivanu Devčiću u povodu 60. Obljetnice života, 30 obljetnice profesorskog rada i 10. Biskupstva, Kršćanska sadašnjost – Teologija u Rijeci, Zagreb 2010., 165-181.

Zamijenjeni su drugim i drukčijim pojmovima koji određuju smisao vjere, kao što su sreća, nada u bolju ovosvjetsku budućnost pa i duhovnost ali lišeni bilo kakva odnosa s kršćanskom matricom. Zapravo su viđeni kao nadilaženje kršćanskog.

Naime, premda s kršćanstvom dijele temeljno uvjerenje da je čovjek po naravi religiozno biće, otvoreno transcendentnom, biće koje beskrajno osjeća kao svoju potrebu, ali istovremeno i kao nemogućnost, od kršćanskog poimanja vjerovanja dijeli ih nekoliko činjenica. Prije svega to da kršćansko vjerovanje, premda u središte stavlja osobu koja je svrha samoj sebi i koja se opire svakom pokušaju totalizacije i svođenja na razinu stvari i objekata te ju smatra autonomnom, samostalnim ishodištem intencionalnosti i slobode, ipak središnjost osobe ne veže na fenomenologiju nutrine nego uz spasenjsko Božje djelovanje i uz govor o utjelovljenju. Subjekt je u svojoj originalnosti i svojoj nesvodljivosti na objekt po odnosu s Bogom kojega je slika. Dakle, u središtu ljudske subjektivnosti je dar »drugoga« kojim se ne može manipulirati i svesti ga na objekt, a koji svoje pravo lice pokazuje u Isusu Kristu.

Najveća pažljiva i svjesna analiza u govoru o prenošenju vjere u novoj situaciji kreće oko teme duboke kulturalne promjene u kojoj živimo kako bismo izbjegli rizik neshvaćanja kategorijâ s kojima komuniciramo zavaravajući se da je govor vjere i našeg prenošenja shvaćen i prihvaćen u istoj mjeri kao prije, što nije točno. Ono čemu smo svjedoci epohalna je promjena koja polazi od preobrazbe paradigmatskih pojmova na kojima je stoljećima bila izgrađena jedna čitava civilizacija. Naime, u našem promišljanju o učinkovitosti prenošenja vjere, R. Fisichela ističe da bismo danas trebali razmisliti i o postupnoj promjeni nekih pojmova poput ovih: priroda, čovjek, pravo, pravednost, istina, ljepota, dobrota, zakon, vjera ... Iz tog procesa nije isključen i, za nas nedodirljivi, pojam Bog. U suvremenom kontekstu kakav je naš, često obilježenom zbrkanom usporedbom religijâ u kojima se ponekad pretpostavlja neizbježni sinkretizam, što će se misliti pod riječju »bog« u skoroj budućnosti?, pitanje je koje trenutno ostaje bez jasnog odgovora, zaključuje Rino Fisichella, predsjednik Papinskog vijeća za promicanje nove evangelizacije.

Zadaća evangelizacije ostaje nepromijenjena u svakom razdoblju ljudske povijesti i kulture ali joj način posredovanja treba biti prilagođen zahtjevima našeg vremena kako bi današnjem čovjeku pomogla da ostane otvoren i za nedokučivo te da odatle ispravno mogne djelovati na području dokučivoga.¹³ »Zaboravljanje Boga dovelo je do napuštanja čovjeka«, do svođenje čovjeka na razinu stvari i objekta, piše papa Ivan Pavao II., u svojoj aspostolskoj pobudnica *Ecclesia in Europa – Crkva u Europi*.¹⁴

Nova evangelizacija treba suvremeno europsko društvo otvoriti transcendenciji. Svaki je početak težak, novi početak također. Potrebna je perspektiva budućnosti. Da krenemo naprijed, moramo natrag k izvorima, ističe W. Kasper u svome promišljanju o novoj evangelizaciji kao pastoralnom, teološkom i duhovnom izazovu. »Skok naprijed nije neka vožnja s neizvjesnim ciljem. Ne radi se o tome da idemo za bilo kakvom utopijom. Radi se o povratku izvorima, ponovnom svjesnom povratku na početak, na evanđelje. Ili kako je papa Ivan Pavao II. u jubilarnoj 2000. kao program za treće tisućljeće rekao: Radi se o 'ripartire da Cristo'¹⁵, o novom početku polazeći od Krista... Krenuti nanovo od Krista znači da ta nova evangelizacija nije u prvom redu pitanje o novim metodama, naprimjer pitanje o uključivanju novih medija i tehnika, ili primjena novih socioloških, psiholoških i pedagoških uvida. Naravno to sve može pomoći, koristi i biti potrebno. Međutim metoda znači na grčkom 'met-

¹³ Usp. NELA GAŠPAR, Čovjek postmoderne – tragalac za svetim, u: E. Hoško (ur.), *O čovjeku i Bogu*. Zbornik Marijana Jurčevića, Rijeka, 2005., 37-54.

¹⁴ IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa. Crkva u Europi*, br. 15.

¹⁵ IVAN PAVAO II., *Ponovno krenuti od Krista*, Zagreb, 2000.

hodos', put k cilju. Znači mora se najprije poznavati cilj, pa se tek onda može odrediti pravi put«¹⁶.

Zato i mi prije negoli li svoje promišljanje usredotočimo na potrebu i značenje nove evengelizacije krenimo od njezina cilja: prenošenje vjere. Pritom ne možemo poći od analize potrebe i pitanje gdje u današnjem svijetu ima još mjesta za poruku evanđelja ili gdje smo mi kao Crkva još pitani (traženi). Mi polazimo od vjerskog uvjerenja da je pitanje o Bogu upisano svakom čovjeku u srce (usp. Rim 2,14 ss) i da se ono može iskazati kao svjetlo svijeta i života i svima koji su dobre volje pokazati izlaz iz ove zapletene situacije suvremenog svijeta. Unatoč epohalnim promjenama koje živimo »čovjek trećeg tisućljeća čezne za autentičnim i ispunjenim životom, ima potrebu za istinom, dubokom slobodom, besplatnom ljubavlju. Također i u pustinji sekulariziranoga svijeta čovjekova duša žeda za Bogom, za Bogom živim«¹⁷.

Ne radi se dakle o ovoj ili onoj reformi. Uхватiti se u koštac s tim i raspravljati znači bavljenje sobom koje služi tome da se ne moraš suočiti s pravim problemom. Radi se o cjelini, radi se evanđelju Boga koji se pojavio u Isusu Kristu za naš spas i spas cijeloga svijeta. Radi se o tom da iznova nadahnuti i potaknuti od Boga govorimo o Isusu Kristu tako da ljudi u svom srcu i u svom životu budu dirnuti i pogođeni, da se svijet preobrazi, a Crkva ponovno bude domovina za mnoge koji pitaju i traže.

2. Prenošnje vjere – granice i mogućnosti

U Novome zavjetu¹⁸ glagol vjerovati (grčki *pisteuo*) i imenica vjera (*pistis*) označavaju svu posebnost ljudskog odnosa s Bogom a on je utemeljen na svemu onomu što je »u« i »po« Isusu Kristu učinjeno za spasenje ljudi i što kršćanski navještaj pronosi svijetom (kerigma). Stoga vjerovati znači prije svega prihvatiti svjedočanstvo o Isusu, raspetom i uskrsnom. U središtu vjere stoji, dakle, osoba i događaj Isusa Krista koji je po navještaju prisutan u zajednici i koji kroz navještaj spasenja poziva na vjerovanje. Tako se u Novome zavjetu vrši prijelaz od vjerovati u Boga k vjerovati u Krista.

Međutim, »nitko ne može prihvatiti riječ Isusovu kao riječ Božju ako Duh Sveti ne djeluje u njemu i pokazuje mu da je ta riječ doista vjerodostojna Očeva riječ. Dimenzija milosti ima bitno prvenstvo u shvaćanju vjere jer istodobno dodiruje dvostruku stvarnost: sadržaj onoga što vjera prihvaća i čin osobnog prihvaćanja i predanja. Ona je stoga u isto vrijeme dar Boga koji se objavljuje i poziva da ga se spozna i posvemašnji osobni čin kojim svatko može ostvariti sama sebe u istini i slobodi«¹⁹.

Vjera se, dakle, uvijek odnosi na neki sadržaj i tim je sadržajem određena a to je povijesna osoba Isusa Krista u kome se utjelovila Božja istina o Bogu i čovjeku. Spoznajna dimenzija vjere polazi od tog povijesnoga događaja Isusa iz Nazareta. Prva ispovijest vjere koju je Crkva formulirala bila je usredotočena na događaj Isusove muke, smrti i uskrsnuća (usp. 1 Kor 15,3-5) i tim navještajem određuje se stvarnost vjere, jer, ako ne bi bilo toga događaja, uzaludno i nekorisno bi bilo i apostolsko propovijedanje (usp. 1 Kor 15, 2.14). Ta dimenzija

¹⁶ Walter KASPER, Nova evangelizacija – pastoralni, teološki i duhovni izazov, u: *Služba Božja* 52 (2012) 1, 80-93., ovdje 85-86.

¹⁷ BENEDIKT XVI., Homilija 28. Lipnja 2010.

¹⁸ Starozavjetni pojam za vjeru *aman* izvodi se od 'mn, što znači *čvrst, siguran, pouzdan*. *Aman* izriče povjerenje u pouzdanost Božjega obećanja, njegove Riječi. Tako je Abraham *Praotac vjere* jer je imao povjerenje u Božje obećanje (Rim 4; Gal 3). U starozavjetnom ozračju vjerovati znači pouzdati se u Boga i prepustiti se njegovoj spasonosnoj Riječi (Post 15,6; Izl 14,31; Br 14,11). Bog je tvrda stijena na kojoj Izra-el i čovjek mogu graditi svoj život. Stoga se ne bez razloga u Iz 7,9 kaže: *Ako se na me ne oslonite, održati se nećete*. Vjerovati znači, dakle, osloniti se na Boga, držati se vjerno za stijenu njegove Riječi. Čvrstina i stabilnost vjere ne počiva pak na našem osjećaju ili našem vjerovanju nego na objavi Božje riječi.

¹⁹ Salvatore Rino FISICHELLA, Vjera, 1256.

vjere podrazumijeva da je događaj u koji se vjeruje istinit. Samo u sigurnosti o istinitosti sadržaja vjere, može se, dakle, govoriti o osobnom činu vjere. Premda se stavlja veliki naglasak na vjeru kao odnos povjerenja, Novi zavjet nam otkriva i važnost onoga u što se vjeruje, na sadržaj, ali bez svođenja vjere na usko shvaćenu intelektualnu dimenziju. Novi zavjet insistira na tome da se vjera shvati kao spoznaja i prepoznavanje onoga što je Bog učinio u Isusu Kristu. Zato je vjera uvijek prožeta zahtjevom za razumijevanjem. Vjera se obrazlaže.

S. R. Fisichella ističe da se samo u sigurnosti o istinitosti sadržaja vjere, može govoriti o osobnom činu vjere. To nam pomaže shvatiti i krajnje obilježje kršćanske vjere: njezinu spasenjsku vrijednost i njezinu sveobuhvatnu dimenziju. Naime, vjera nije tek jedan od čina koje izvršuje neka osoba; naprotiv, ona je, osmišljavanje vlastite egzistencije u svjetlu povijesne objave koje se ostvarila u Isusu Kristu. Ta dimenzija, koja vjeru bitno razlikuje od svake ideologije, uključuje prihvaćanje perspektive koju nudi Bog koji se objavljuje i u Isusu ozbiljuje konačni čin svoje očitovanja, pa nakon te objave vjernik ne može očekivati nikakvu drugu objavu (*Usp. Dei Verbum*, br. 4). Budući da je vjera odgovor na to Božje očitovanje koje u smrti Sina ljudskim govorom izražava »posvemašnjost« svojega darivanja, onda i taj odgovor vjere mora dosegnuti stupanj posvemašnjeg darivanja.

»Snagom te cjelokupnosti, sve ono što određuje i čini osobu potrebno je vjeri da bi se mogla izraziti. To znači da vjera u sebi sadrži um i volju, osjećaje i čuvstva, želje i čežnje, pa i konkretne čine i znakove koji se ostvaruju. Jednom riječju, vjera je oblik osobne egzistencije«²⁰.

Apostolsko pismu u obliku motu proprija, kojim najavljuje proglašenje *Godine vjere*, papa Benedikt XVI. naslovio je *Porta fidei* ili *Vrata vjere*²¹. Oboje se referiraju na novozavjetni navod Djela apostolskih: »Kada stigoše [Pavao i Barnaba] i pripovjediše što sve učini Bog po njima da i poganima otvore vrata vjere« (Dj 14,27)²². »Vrata vjere« (usp. Dj 14,27) koja vode u život zajedništva s Bogom u njegovoj Crkvi uvijek su nam otvorena. Preko njihova praga može se prijeći kada je Božja riječ naviještena a srce dopusti da ga oblikuje milost koja preobražava«²³. I u enciklici *Redemptoris missio* Ivan Pavao II., podsjeća da se »Iz navještaja rađa vjera i svaka kršćanska zajednica vuče svoj korijen i život iz osobna odgovora svakog vjernika na taj navještaj«²⁴.

O granicama i mogućnostima navještaja koji prenosi vjeru na poseban način piše papa Benedikt XVI. u knjizi *Dogma i navještaj*²⁵. Naviještanje i odgovor vjere na njega uvijek je više od pukoga problema teologije. S jedne strane, »teologija se ne može zadovoljiti time da u elizeju znanosti promišlja vjeru, a navjestielja prepušta njemu samomu. Ona mora naznačavati putokaze koji vode u svakodnevni život i pronalaziti uzorke prenošenja iz promišljanja u naviještanje; misao se potvrđuje tek u izrecivosti«²⁶. S druge strane, teologija je jedan od čimbenika od kojih se navještaj i odgovor vjere izgrađuje, čak i vrlo važan, ali ipak nije jedini. Utoliko je u svakom teološkom govoru o putu i obliku naviještanja nužno prisutno nešto nedostatno i manjkavo: ondje gdje se događa pravo naviještanje, ono je u konačnici svaki put dar koji se ne može iznuditi nikakvom teorijom, nego biva dan ili uskraćen. Jer, takvo naviještanje znači da se zbiva nešto do Duhova, budući da ljudi razumiju jedni druge, osjećaju da je riječ drugoga upravljena njima samima, odnosno, da u riječi čovjeka čuju Božju riječ Utoliko mogućnost teologije da dosegne naviještanje uvijek ostaje ograničena. Ali, ako vidi tu

²⁰ Isto, 1257.

²¹ BENEDIKTA XVI., *Porta fidei – Vrata vjere*,

²² (tko naviješta – svjedok: onaj tko je prihvatio, sadržaj navještaja: sve ono što učini Bog po njima; cilj navještaja, učinak..)

²³ BENEDIKTA XVI., *Porta fidei – Vrata vjere*, br. 2.

²⁴ IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio*, 44.

²⁵ JOSPH RATZINGER, *Dogma i navještaj*, Zagreb, 2011., 99-100.

²⁶ RATZINGER JOSEPH, *Dogma i navještaj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2011., 7.

svoju granicu, ipak može izvršiti važnu zadaću baveći se pitanjem strukture i sadržaja onoga što treba naviještati.

Bog postaje poznat preko ljudi koji ga poznaju, put prema Bogu uvijek vodi preko konkretnog čovjeka koji ga je već našao. Ne vodi preko čistoga razmišljanja, nego preko susreta koji se, dakako, produbljuje u razmišljanju, posta-je samostojan i istodobno priopćiv na nov način. Ovim se naglašava značenje navjestitelja u svoj njegovoj težini; ali se izriče i granica njegovih nastojanja.

Bog postaje poznat po samomu sebi. On se sam, svojom inicijativom, daje upoznati u čovjeku Isusu, koji božanski pripada Bogu, te se u njemu Bog aktivno pokazuje. Bog nije navezan na naše pokušaje, na naš uspjeh i neuspjeh; on postaje poznat svojim vlastitim djelovanjem.

Spoznaja Boga jest put; taj se put zove nasljedovanje. Ono se ne otvara ravnodušnoj osobi, osobi koja ostaje neutralni promatrač, nego se otvara u mjeri u kojoj se čovjek zaputi prema Bogu. U tome se joj jednom vidi granica svakog pukog govorenja; naviještanje koje nije izraz puta, izraz nasljedovanja, u konačnici ostaje nijemo.

Krist je prvi evangelizator i najdublji temelj poslanja Crkve u naviještanju evanđelja.²⁷ Kristu ju je poslao da nastavi to djelo sve do njegova povratka.²⁸ »Crkva to zna. Ona je duboko svjesna da se Spasiteljeve riječi – 'Treba da navješćujem Evanđelje o Kraljevstvu Božjem' – posvema na nju odnose... Naviještati Evanđelje za Crkvu je zapravo milost i njeno poslanje, njezin najdublji identitet«²⁹, piše papa Pavao VI. u apostolskoj pobudnici *Evangeli nuntiandi* – koju je napisao potkraj Biskupske sinode 1974. godine, posvećene evangelizaciji u suvremenom svijetu.

3. Potreba i značenje »nove evangelizacije«³⁰ za prenošenje vjere

U opisu svoga poslanja Crkva izražava bitni sadržaj koji treba prenositi: »Nema istinske evangelizacije ako se ne obzani ime, nauk, život, obećanja, Kraljevstvo, otajstvo Isusa iz Nazareta, Sina Božjega«³¹. Srž evangelizacije je kerigma (navještaj) shvaćena kao istinsko obećanje spasenja svakom čovjeku i cijelome čovječanstvu. Crkva ne smije odustati od naviještanja »novih nebesa i nove zemlje«, ali ona, u isto vrijeme, mora postaviti i stvoriti znakove koji predoznačuju ostvarenje »novih nebesa i nove zemlje«. Prava je evangelizacija, zapravo, spojena s čovjekovim integralnim rastom. Koga treba smatrati, prema onome što je napisao papa Ivan Pavao II. U enciklici *Redemptoris hominis* »bitnim elementom poslanja Crkve, nerazdvojivo povezanim s njom«³².

Budući da je evangelizacija posebna zadaća Crkve, ona obuhvaća svekolike oblike života: navještaj, slavljenje, svjedočenje³³ pojavljuju se s jednakim pravom, makar i različito, te naviještaju isto i istovjetno otajstvo.

²⁷ Usp. PAVAO VI., *Evangeli nuntiandi*, 7-12.

²⁸ PAVAO VI., *Evangeli nuntiandi*, 14-15.

²⁹ PAVAO VI., *Evangeli nuntiandi*, 14.

³⁰ Tijekom svog posjeta Nowoj Huti gradu koji je, kao uzor »novog društva« bez Boga, izgrađen oko »novog svetišta«, to jest jedne ogromne tvornice čelika, papa Ivan Pavao II. je prvi puta upotrijebio izraz »nova evangelizacija«. Papa je rekao: »S križem smo dobili jedan znak, na pragu trećeg tisućljeća – u ovom novom vremenu, u novim životnim okolnostima – potrebno je naviještati evanđelje. Započela je nova evangelizacija, kao da je riječ o drugome navještaju, iako je u stvari uvijek isti. Križ uvijek čvrsto stoji uzdignut nad svijetom koji se kreće«. Papa Ivan Pavao II. će koristiti taj izraz posebno u Latinskoj Americi u kontekstu proslave 500. obljetnice »prve« evangelizacije. »Obilježavanje pola milenija evangelizacije zadobit će svoj puni smisao ukoliko se ostvari pothvat... ne toliko reevangelizacije već nove evangelizacije. Nove u svojem žaru, u svojim načinima i u svojim izričajima«.

³¹ PAVAO VI., *Evangeli nuntiandi*, 22.

³² IVAN PAVAO II., *Redemptor hominis*, 15.

³³ Ovo je naslov mnogih simpozija koji su već održani u Godini vjere na mnogim teološkim fakultetima.

A budući da se evangelizacija, osim toga, ne sastoji u navješćanju odijeljenom od stvarnosti, ona podrazumijeva da onaj koji naviješta bude potpunoma prožet i oblikovan sadržajem svoga propovijedanja. Pavao VI., nadalje, podsjeća da »suvremeni čovjek radije sluša svjedoke negoli učitelje ili ako sluša učitelje sluša ih zato što su svjedoci«³⁴. Uloga kršćanina u navješćanju i prenošenju evanđelja prvenstveno je uloga živjeti ga u »prvom licu«, osobno, jer sam život treba govoriti. »Nezamislivo je da čovjek koji je primio Riječ i posvetio se Kraljevstvu, ne postane onaj koji svjedoči i naviješta«³⁵.

Evangelii nuntiandi razlikuje nepromjenjivi sadržaj, živu jezgru koja se ne smije izobličiti jer bi se time iskrivila i sama evangelizacija³⁶: svjedočanstvo o Bogu ljubavi koji se objavio po Kristu u Duhu Svetomu i poziva čovjeka u zajedništvo, nudi spasenje svakom čovjeku u Kristu, osposobljava nas za međusobnu ljubav i darivanje, rasvjetljuje naš osobni i društveni život. Evanđelje je poruka o cjelovitom oslobođenju čovjeka, potiče na zauzimanje za čovječnije i pravedne strukture, ustaje u obranu ljudske slobode i svih ljudskih prava.

Povrh toga, postoje različita sredstva ili putovi navješćanja, koji se mijenjaju već prema postojećim okolnostima vremena, društva i kulture³⁷. Ovdje se izričito spominje osam takvih putova ili klasičnih sredstava: svjedočenje izvornog kršćanskog života u zajedništvu s Crkvom; propovijedanje kao usmeno razглаšavanje poruke služeći se pritom svim sredstvima moderne civilizacije; navješćaj riječi u raznim prigodama; kateheza kao sustavna vjerska pouka djece i mladih; sredstva društvenoga priopćivanja kao suvremena propovjedaonica; osobni kontakti; sakramentalni život i pučke pobožnosti.

Zbog novoga kulturnog i religijskog konteksta tradicionalni modeli prenošenja vjere u neizvjesnoj su situaciji jer su zamišljen u funkciji kršćanskoga društva.³⁸ Vjernici više ne mogu živjeti od čiste tradicije i povoljnih društvenih utjecaja, nego moraju osobno utemeljiti svoju vjeru,³⁹ moraju sebi i drugima objasniti zašto su vjernici i zašto živi vjerskim životom. Papa Ivan Pavao II., piše: »Navješćaj evanđelja nade podrazumijeva, dakle, da se ubrzava prijelaz s vjere koja se oslanja na društvenu tradiciju, koliko god da je ona važna, na osobnu i zrelu vjeru, obrazloženu i svjedočkom«⁴⁰.

Dakle, u zemljama ili krajevima gdje je vjera naviještena i gdje je Crkva već ukorijenjena, postoji nova situacija koja je različita od prijašnje i zahtjeva različito djelovanje: ono »nove evangelizacije«, nove u svom »žaru, metodama i izričaju«, piše papa Ivan Pavao II. U svojoj enciklici o trajnoj vrijednosti misijske naredbe Ivan Pavao II. kaže da bi se moglo reći da se danas nalazimo na europskom areopagu, pri čemu areopag predstavlja suvremena nova mjesta na kojima se evanđelje treba navijestiti.⁴¹ Činjenica da mnogi kršćani koje susrećemo žive u velikom raskoraku između suvremene kulture i evanđelja, vjerojatno je barem djelomično povezana s time što su mnogi samo nominalni kršćani, i da vjeru nisu nikada osobno prihvatili. Mnogim je kršćanima Crkva postala strana. Iako su formalno, juridički još uvijek u njoj, moralno, duhovno i intelektualno davno su izašli iz nje. Mnogi samo naizgled izlaze i napuštaju Crkvu i vjeru, budući da ustvari nikada nisu ni stvarno ušli u kršćansku vjeru.

³⁴ PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi*, 41.

³⁵ PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi*, 23.

³⁶ PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi*, 25.

³⁷ PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi*, 40-48.

³⁸ Usp. Ružica RAZUM, Prema novog govoru vjere u katehezi, u *Bogoslovna smotra* 81 (2011.) 3, 647-674, ovdje 653-654.

³⁹ Usp. Joseph RATZINGER, *Europa. Njezini sadašnji i budući naraštaji*, Split, 2005., 33.

⁴⁰ Ivan PAVAO II., *Ecclesia in Europa. Crkva u Europi*, br. 50.

⁴¹ Usp. Ivan PAVAO II., *Redemptoris missio. Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe* (7.XII.1990.), Zagreb, 1991., br. 37.

Prenosimo kršćansku doktrinu mnogim osobama koje ustvari nemaju čak ni inicijalnu vjeru, početak obraćenja.⁴²

Papa Benedikt XVI. podsjetio je da se sadržaji vjere ne mijenjaju, ali se treba obnoviti nutarnji polet otvoren milosti Duha Svetoga koji je snaga zakona Evanđelja i koji uvijek obnavlja Crkvu, a koji je primjeren vremenu i različitim situacijama u kojima živimo. »Evangelizacija znači u svakom slučaju ne iznositi samo nauku, nego navješćivati Isusa Krista riječju i djelom, znači biti oruđe njegove nazočnosti i djelatnosti u svijetu«. Takva je evangelizacije prema Bibliji u »snazi odozgor«, to znači moguća snagom Duha Svetoga (Lk 24,27-29; Dj 1,8).⁴³ A ta »snaga odozgor« na poseban je način potrebna i u novoj evangelizaciji koja je upravljena u prvom redu onima koji su se, iako kršteni, udaljili od Crkve i žive kao da nisu kršćani [...], da bi se tim osobama pomoglo ponovno susresti Gospodina, koji jedini ispunjava naš život dubokim smislom i mirom; i da bi se potpomoglo ponovno otkrivanje vjere, izvora milosti koji donosi radost i nadu u živote ljudi, obitelji i društva^{44,45}.

Kršćanski pristup prenošenju vjere nije prvenstveno pristup na razini ideja i sučeljavanja s idejama, nego na razini osobnog odnosa prema Bogu i čovjeku. U *Poruci Božjem narodu* s Biskupske sinode o »novoj evangelizaciji za prenošenje kršćanske vjere« na poseban način je istaknuto »kako je za vjeru od presudne važnosti uspostavljanje odnosa s Isusom«⁴⁶. »Posvuda se, naime, osjeća potreba ponovno oživjeti vjeru kojoj prijete opasnost da potamni u kulturnim okruženjima koja priječe njezino ukorjenjivanje u životu ljudi i njezinu prisutnost u društvu, jasnoću njezinih sadržaja i odgovarajuće plodove. Voditi muškarce i žene našeg doba Isusu, susretu s njime, prijeka je potreba koja je prisutna u svim krajevima svijeta, onima drevne i onima nedavne evangelizacije«⁴⁷.

Nova evangelizacija ne znači novo i novomodno, pa ni vremenu prilagođeno evanđelje. Kršćanski navještaj nije u tome da ga se učini privlačnim i zanimljivim, nego u tome da se ljude dovede do susreta s Bogom u kojem će njihov život odjednom postati providnim pred Bogom i u kojem će potreba suvremenog čovjeka za uvijek novim postati suvišna. Kršćanstvo se ne mjeri privlačnošću, nego snagom preobraženja. Na pitanje kako to ostaviti. U *Poruci Božjem narodu* s Biskupske sinode o »novoj evangelizaciji za prenošenje kršćanske vjere« čitamo odgovor: »Ne treba izmišljati nove strategije, gotovo kao da bi evanđelje bilo proizvod koji treba plasirati na tržište religija, već trebamo ponovno otkriti načine na koje je Isus pristupao osobama i pozivao ih, da bismo te iste načine primijenili u današnjim okolnostima«.

Jedna stvar je uvijek provjerljiva kroz dvije tisuće godina kršćanstva, piše R. Fisichella: »stalni oprez koji je kršćanska zajednica imala prema vremenu u kojem je živjela i prema kulturnom kontekstu u koji je ulazila. Čitanje tekstova apologeta, crkvenih otaca, raznih učitelja i svetaca koji su dolazili jedni za drugim tijekom ovih dviju tisuća godina vrlo lako bi pokazalo oprez prema okolnom svijetu i želju za ulaskom u taj svijet kako bi ga se shvatilo i usmjerilo prema istini evanđelja. Na temelju tog opreza postojalo je uvjerenje da nikakav oblik evangelizacije ne bi bio moguć, da Božja Riječ nije ušla u život osobâ, u njihov način razmišljanja i djelovanja kako bi ih pozvala na obraćenje. [...] I u naše vrijeme nije drukčije;

⁴² U svim značajnim dokumentima iz pontifikata Ivana Pavla II. Koji govore o poslanju kršćana i zadaći Crkve u današnjem svijetu evangelizacija je nazaobilazna i ključna tema. On nastoji pretočiti u praksu posebno dva iskoraka Drugog vatikanskog koncila: prema viziji Crkve koja je otvorena svijetu i prema znatno širem sudjelovanju laika u općem poslanju cijele Crkve. Vidi o tome Nediljko Ante ANČIĆ, *Nova evangelizacija. Neodgodiva zadaća Crkve*, u: *Crkva u svijetu*, 35 (2000.) 2, 189-204.

⁴³ Prigodom papinog posjeta Njemačkoj 2006.

⁴⁴ BENEDIKT XVI., *Homilija na euharistijskom slavlju prigodom svečanog otvorenja XIII. Opće redovne Biskupske sinode*, Rim, 7. listopada 2012.

⁴⁵ PORUKA BOŽJEM NARODU s XIII. Opće redovne biskupske sinode, Rim, 7.-28. listopada 2012., br. 2.

⁴⁶ PORUKA BOŽJEM NARODU s XIII. Opće redovne biskupske sinode, Rim, 7.-28. listopada 2012., br. 3.

⁴⁷ PORUKA BOŽJEM NARODU s XIII. Opće redovne biskupske sinode, Rim, 7.-28. listopada 2012., br. 2.

možemo upotrijebiti drukčiji izraz, ali bit ostaje ista. Pozvani smo naviještati evanđelje na plodonosan način. To prvenstveno zahtijeva odnos prema Božjoj riječi koja, onima koji je slušaju, omogućuje da utvrde ne samo naše poznavanje evanđelja, nego nadasve našu vjerodostojnost koja je vidljiva u dosljednom svjedočanstvu života. U svakom slučaju, iz tog procesa nije isključena trajna pažnja prema načinu života i razmišljanja našega suvremenika, jednom riječju, prema kulturi našega vremena⁴⁸.

Sadržaj i poruke motu propria *Porta fidei* zaokupljene su upravo obnovom vjere onih koji već vjeruju. Papa Benedikt XVI. poziva na cjelovitu obnovu vjere, ali i na obnovu cjelovitosti vjere. Razlog za to papa vidi u tomu što se »(...) mnogi kršćani većinom brinu za socijalne, kulturne i političke posljedice svojih obveza, misleći i dalje na vjeru kao očitu pretpostavku zajedničkoga življenja. Uistinu ta pretpostavka ne samo da više nije takva, nego je se često čak negira. Dok je u prošlosti bilo moguće prepoznati jedinstveno kulturalni tkivo, široko prihvaćeno u svojem pozivanju na vjeru i na vrijednosti nadahnute vjerom, danas se čini da više nije tako u velikim područjima društva, zbog duboke krize vjere koja je dirnula mnoge osobe⁴⁹. Papa pritom zasigurno misli na duboku krizu osobne vjere koja se dramatično odražava na eklezijalnu dimenziju vjere. Sve je više krštenika koji osobnu vjeru žive na rubovima Crkve, a sve su brojniji oni koji se udaljuju i preko granica Crkve. Godina vjere treba ponovno posvijetiti bitnu važnost osobne vjere koja se živi i hrani u zajedništvu Crkve, a svoju zrelost pokazuje u konkretnom svjedočenju.

Za sredstva obnove vjere Papa predlaže na prvom mjestu slušanje *Božje riječi*⁵⁰, usvajanje smjernica *Drugog vatikanskog koncila*⁵¹, obnovu jedinstva osobnog čina vjere i sadržaja vjere kako to svjedoči vjera Crkve ili *Credo*⁵² te proučavanje sadržaja vjere ili crkvenoga nauka kako ga organski izlaže *Katekizam Katoličke Crkve*⁵³.

Zaključak

XIII. Opća Biskupska sinoda, održana u listopadu 2012 u Rimu, istaknula je potrebu »nove evangelizacije za prenošenje vjere« danas. »Nova evangelizacija« je novi izričaj u teološkom i pastoralnom nazivlju. Često ga je i rado rabio papa Ivan Pavao II. da podsjeti vjernike na hitnost evangelizacije u suvremenom svijetu.⁵⁴ »Ovim izričajem ističe se iznad svega trajna zadaća koju Crkva ima u pogledu evangelizacije svijeta, naroda i kultura. U mnoštvu izraza koji se odnose na različite faze evangelizacije (predevangelizacija, reevangelizacija ...), izraz 'nova evangelizacija' najbolje ističe traženje novih metodologija djelovanja koje polaze od razmišljanja i proučavanja, nastavljaju se u propovijedanju i u katehezi, da bi, na kraju, stigli do konkretnih oblika svjedočenja koji bi mogli ponovno ponuditi životnost i izazovnu snagu evanđelja kao izvora i odgovora na pitanje o smislu i spasenju⁵⁵.

Vjera nije niti može biti tek izvanjsko prihvaćanje određene tradicije ili puko obavljanje rituala. Zato papa Benedikt XVI. podsjeća da *Godina vjere* nije ništa drugo nego poziv na ponovni susret sa živom osobom Isusa Krista, susret koji dodiruje čovjeka u njegovoj konkretnoj situaciji i u njegovu iskustvu, te mu tako pruža unutarnju snagu i daje smisao unutar njegove povijesne situacije i egzistencije. Potrebno je ponovno govoriti o Bogu i to na »nov« način – jezikom koji je sposoban dirnuti srca modernih ljudi. Prvenstveno treba staviti naglasak na govor o onim vidovima vjere koji su u temelju moderne kulture, a koji su danas

⁴⁸ RINO FISICHELLA, Svećenik nove evangelizacije, 528-529.

⁴⁹ BENEDIKTA XVI., *Porta fidei – Vrata vjere*, br. 2.

⁵⁰ Usp. BENEDIKTA XVI., *Porta fidei – Vrata vjere*, br. 3.

⁵¹ Usp. BENEDIKTA XVI., *Porta fidei – Vrata vjere*, br. 5-6.

⁵² Usp. BENEDIKTA XVI., *Porta fidei – Vrata vjere*, br. 8-9.

⁵³ Usp. BENEDIKTA XVI., *Porta fidei – Vrata vjere*, br. 10-12.

⁵⁴

⁵⁵ Salvatore Rino FISICHELLA, *Nuva evangelizacija*, 311.

izgubili značenje te ostavili čovjeka u samoći i tjeskobi s obzirom na vjeru u Boga Stvoritelja, Boga koji provida, i u objavu Isusa Krista jedinoga spasitelja.

I »nova evangelizacija« za prenošenje vjere u suvremenom svijetu mora početi od konkretnog svakodnevnog iskustva suvremenog čovjeka i egzistencijalnih pitanja koja izviru iz temeljnih i graničnih ljudskih iskustava te ne smije ostati na razini apstraktnih formulacija i tvrdnji. Kršćanska vjere nikada nije nekakav čisti metafizički ili apstraktni odgovor, nego ponuda smisla utemeljena u povijesnom i konkretnom događaju Božje objave, to jest u konkretnom istustvu Boga koji se objavio u povijesti Isusa iz Nazareta.

Na pitanje: »Trebali li Bog čovjeku, ili on može prilično dobro funkcionirati i živjeti i bez njega?«, papa Benedikt XVI. daje jasan odgovor: ako čovjek zaboravi Boga, »gubi« uvijek iznova život«, jer je »žed za beskonačnim prisutna u čovjeku na neskorjenjiv način«⁵⁶. Zato vjera za čovjeka nije neka sporedna opcija ili izbor, nego je čovjeku nužnija od hrane i zraka kojega udiše. „Neizostavno je potrebno“, veli papa Benedikt XVI., „da se nakon tolikih besplodnih rasprava i uzaludna bavljenja samima sobom, ponovno upozna tajnu evanđelja, Isusa Krista, u svoj njegovoj kozmičkoj veličini. (...) Zadaća glasi: »ljudima pokazati Boga i reći im istinu. ... Istinu o ljudskoj egzistenciji. I istinu o našoj nadi koja nadilazi čisto zemaljsku stvarnost.«⁵⁷

Nikada kršćanstvo ne bi preskočilo granice Palestine, da u svojoj srži nije bilo obećanje sreće i radosti ponuđene čovječanstvu. To je radost zajedništva s Bogom, jednim, živim i istinitim, radost pobjede ljubavi nad smrću. Ovaj »već« prožet je s »još ne« kojim je naše vrijeme otvoreno vrijeme a to je apsolutno potrebno za sretan život jer kome je budućnost zatvorena, bio to čovjek pojedinac ili društvo njemu prijeti apatija, očaj, besmisao. Međutim, postmoderni je čovjek nesposoban zamišljati budućnost koja ne bi bila puko produživanje sadašnjosti. Pred sobom treba imati otvoren put, cilj koji treba postići, budućnost bez granica. U linearnom vremenu svaka je osoba jedinstvena i neponovljiva, svaka odluka ima težinu i ozbiljnost, jer je bez povratka a život »ima apsolutnu vrijednost, jer je jedini koji nam je darovan za življenje«.

«Impresivno je, kako danas u zapadnom svijetu goleme mase prihvaćaju ideju da je čovjek smrtni, u smislu, gdje smrt znači totalno uništenje. Vjerojatno je, da je ovako lako prihvaćanje smrti kao definitivnog kraja uvjetovano opadanjem sposobnosti ljubavi. Inertnost, pasivnost, ravnodušnost nemaju potrebe za besmrtnošću» a sposobnost ljubavi stoji u omjeru s nadom u besmrtnost. »Život koji Bog daruje čovjeku mnogo je više nego postojanje u vremenu. To je propinjanje prema punini života; To je klika postojanja koje nadilazi same granice vremena: 'Jer Bog je stvorio čovjeka za neraspadljivost i učinio ga na sliku svoje besmrtnosti (Mudr 2,23).«⁵⁸ Put do nje može pokazati samo onaj tko živi od tog susreta svakodnevno i iz radosti obdarenost ne može ne svjedočiti o njoj i ne pokazivati drugima put do nj.

⁵⁶ BENEDIKT XVI., *Celebrazione ecumenica nella Chiesa dell'ex-Convento degli Agostiniani di Erfurt*, 23 settembre 2011. Citirano prema: PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA PROMOZIONE DELLA NUOVA EVANGELIZZAZIONE, *L'anno della fede. Credere – Vivere – Celebrare*, Roma, 2012., 12.

⁵⁷ BENEDIKT XVI., *Svjetlo svijeta*, 10.

⁵⁸ Ivan Pavao II., *Evanđelje života*, 34.